



การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Curriculum Development for Promoting Autonomous Learning:
A Case Study of the Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction,
Faculty of Education, Naresuan University

อารีรัตน์ ปฐมชัยवालย์^{1*} ศิริวิทย์ ปฐมชัยवालย์² ทศพร เพ่งดี³ ชนสิทธิ์ สิทธิสุนงเนิน² และมาเรียม นิลพันธุ์²
Areerat Pathomchaiwal^{1*}, Sirawit Pathomchaiwal², Todsaporn Pengdee³, Chanasith Sithsungnoen²
and Maream Nillapun²

¹คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร 10160

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

³คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

¹Faculty of Engineering, Siam University, Phasicharoen, Bangkok 10160, Thailand

²Faculty of Education, Silpakorn University, Muang, NakhonPathom 73000, Thailand

³Faculty of Arts, Silpakorn University, Muang, NakhonPathom 73000, Thailand

*Corresponding author, e-mail: areerat.pathom@gmail.com

(Received: Jul 16, 2024; Revised: Apr 28, 2025; Accepted: Apr 29, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้สอนและผู้เรียนที่มีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จำนวน 7 คน คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่ามี ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเหมาะสม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยเทคนิคสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มและบรรยายประกอบ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสังเคราะห์ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรพบว่า มี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนและการจัดทำ หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการกำกับติดตามและประเมินผลหลักสูตร 2) ผลการศึกษการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่า หลักสูตรได้รับการพัฒนาที่สอดคล้องกับเกณฑ์ การประกันคุณภาพการศึกษาเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนเวอร์ชันที่ 4 ซึ่งมีทั้งหมด 8 เกณฑ์เป็นอย่างดี ได้แก่ 1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง 2) โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร 3) แนวทางการจัดการเรียนการสอน 4) การประเมินผู้เรียน 5) บุคลากร สายวิชาการ 6) การบริการและการสนับสนุนผู้เรียน 7) สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน และ 8) ผลผลิตและ ผลลัพธ์ แต่เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร และการประเมินตามเกณฑ์การประกัน คุณภาพการศึกษาเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนจะการใช้การประเมินตามสภาพจริงโดยการตรวจสอบจากร่องรอยหลักฐานการดำเนินการ แต่ละประเด็น ดังนั้นหลักสูตรควรเตรียมการประเมินตามระบบดังกล่าวโดยการเตรียมเอกสารหลักฐานที่เป็นร่องรอยของ การดำเนินการไว้ให้ครบถ้วน

คำสำคัญ : การออกแบบหลักสูตรแบบย้อนกลับ การประกันคุณภาพเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน การเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง

Abstract

This research aimed to study Curriculum Development for Promoting Autonomous Learning: A Case Study of the Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Naresuan University. The main informants were 7 instructors and learners who had knowledge and understanding and participated in the development of the curriculum. The research team collected data using a document analysis form and a semi-structured interview form, which experts considered to have appropriate content validity. The accuracy of the collected data was verified using triangulation techniques,

and the data were subsequently analyzed through content analysis, grouping, and description. The research results found that 1) The results of the synthesis of the curriculum development process of the curriculum developers found that there were 4 main steps: goal setting, curriculum planning and development, curriculum implementation, and curriculum monitoring and evaluation. 2) The results of the study of the curriculum development for the Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction, it was found that the curriculum had been developed in accordance with the ASEAN University Network Quality Assurance (AUN-QA) Version 4 criteria, which consists of 8 criteria: 1) Expected learning outcomes, 2) Programme structure and content, 3) Teaching and learning Approach, 4) Student assessment, 5) Academic staff, 6) Student support services, 7) Facilities and infrastructure, and 8) Output and outcomes. However, since most of the data were obtained from interviews and analysis of curriculum documents, and the assessment according to the ASEAN University Network Quality Assurance Criteria used real-world assessment through the examination of evidence for each issue, the curriculum should prepare for such an assessment according to the system through preparing complete evidence of implementation.

Keywords: Backward curriculum design, ASEAN university network quality assurance, Autonomous learning

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างพลิกผัน (Disruptive technology) ในศตวรรษที่ 21 ทำให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายต่อการพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสามารถในการปรับตัว การมีทักษะที่จำเป็นและการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้จะต้องมีระบบประกันคุณภาพที่ได้มาตรฐานเป็นสากลในการนี้มหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้นำระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่คาดว่าจะได้มาตรฐานในระดับสากลมาใช้ นั่นคือใช้เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (Education criteria for performance excellence: EdPEX) ในระดับหลักสูตรและใช้เกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN university network quality assurance: AUN-QA) version 4.0 (ASEAN University Network, 2020) ซึ่งประกอบด้วย 8 เกณฑ์ ได้แก่ 1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง 2) โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร 3) แนวทางการจัดการเรียนการสอน 4) การประเมินผู้เรียน 5) บุคลากรสายวิชาการ 6) การบริการและการสนับสนุนผู้เรียน 7) สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน และ 8) ผลผลิตและผลลัพธ์ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยได้รับการยอมรับทางวิชาการอย่างกว้างขวางและสร้างความมั่นใจให้กับผู้รับบริการและผู้ที่มีส่วนได้เสีย ซึ่ง AUN-QA ถือเป็นระบบการรับรองคุณภาพและมาตรฐานระดับหลักสูตร เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศในระดับสากล โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 5 ประการ ได้แก่ 1. เพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นมาตรฐานเดียวกันในกลุ่มประเทศอาเซียน 2. เพื่อเป็นมาตรฐานในการแลกเปลี่ยนผู้เรียนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 3. เพื่อมุ่งสู่การเพิ่มคุณภาพการจัดการเรียนรู้อของผู้เรียน อาจารย์ และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา 4. เพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานด้านคุณภาพการศึกษาในเขตภูมิภาคอื่น เพื่อให้กรอบมาตรฐานคุณภาพระดับอุดมศึกษามีความสอดคล้องกัน 5. เพื่อยกระดับเชี่ยวชาญในด้านการประกันคุณภาพของกลุ่มประเทศอาเซียน (Srivijaya, 2020) นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ทุกระดับต้องส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง (Autonomous learners) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการพัฒนาตนเอง (Ponton & Rhea, 2006) และสามารถวางแผนกำหนดเป้าหมาย เลือกรูปแบบการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบ ประเมินความก้าวหน้า พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนเองได้ (Yamalee, 2019) รวมทั้งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำแนวคิดการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองและการประเมินคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA มาใช้จะช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและช่วยเตรียมความพร้อมสำหรับการทำงานในอนาคตเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านหลักสูตรและการสอนอีกด้วย โดยผู้สอนควรมีบทบาทในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และใช้วิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง (Venny *et al.*, 2021) ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยนเรศวรจึงได้นำระบบประกันคุณภาพดังกล่าวมาใช้โดยในปี พ.ศ. 2566 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้มีการพัฒนาหลักสูตรนำร่องตามแนวของระบบ AUN-QA และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองขึ้น ได้แก่ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) ซึ่งมีปรัชญาของหลักสูตรว่า “ส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองโดยใช้



กระบวนการวิจัยที่มุ่งลึก เกิดองค์ความรู้ รวมทั้งใช้องค์ความรู้และกระบวนการวิจัยขั้นสูงพัฒนานวัตกรรมด้านหลักสูตรและการสอน” ซึ่งจะเห็นว่า วิสัยทัศน์ข้างต้นสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรตามแนว AUN-QA การศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome based education: OBE) และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง โดยใช้การออกแบบหลักสูตรแบบย้อนกลับ (Backward curriculum design: BCD) เพื่อกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง (Program learning outcomes: PLOs) ให้สอดคล้องกับเป้าหมายหลักสูตรและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Wiggins & McTighe, 2005) ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรให้กับหลักสูตรอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยนเรศวรต่อไป อย่างไรก็ตามการพัฒนาและการดำเนินการของหลักสูตรดังกล่าวยังไม่ได้มีการศึกษาและประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถทราบได้ว่าหลักสูตรดังกล่าว มีการดำเนินการอย่างไร สอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 ที่นำมาใช้จริงหรือไม่ และได้ผลอย่างไร ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์ประจำหลักสูตรมีความสนใจทำการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเองตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา เครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 คน ประกอบด้วย 1) ผู้สอนที่เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร มาอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 4 คน และ 2) นิสิตที่กำลังศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนข้างต้น จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และสามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบศึกษาเอกสารที่กำหนดประเด็นที่ต้องศึกษา ได้แก่ ชื่อผู้เขียนและรายการอ้างอิง แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรและบทสรุปของผู้วิจัย ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence, IOC) แล้วได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 2) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ที่ประกอบด้วยประเด็นการสัมภาษณ์ตามองค์ประกอบของการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป ที่ได้ศึกษาและสังเคราะห์ไว้ในขั้นตอนที่ 1 และเกณฑ์ AUN-QA version 4 ได้แก่ (1) ด้านการกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร (1.1) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (1.2) กำหนดเป้าหมายของหลักสูตร (2) ด้านการวางแผนและการจัดทำหลักสูตร (2.1) ปรัชญาของหลักสูตร (2.2) โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร (2.3) แนวทางการจัดการเรียนการสอน (2.4) การประเมินผู้เรียน (2.5) บุคลากรสายวิชาการ (2.6) การบริการและการสนับสนุนผู้เรียน (2.7) สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้าง และ (2.8) ผลผลิตและผลลัพธ์ (3) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ (3.1) การกำหนดให้แต่ละรายวิชา (3.2) การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (4) ด้านการกำกับติดตามผลการใช้หลักสูตร (4.1) การบริหารจัดการภาระงานของผู้สอน (4.2) การจัดทำแผนพัฒนารายปีและรอบ 5 ปี (4.3) การพัฒนาผู้สอน ด้านผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยผ่านการตรวจความเที่ยงตรงของเครื่องมือด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 คน และได้ค่าความเที่ยงตรงที่เหมาะสม (IOC = 1.00) และ 3) แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกันของผู้เรียนและผู้สอนโดยผ่านการตรวจความเที่ยงตรง โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรจำนวน 3 คน ได้ค่าความเที่ยงตรงที่เหมาะสม (IOC = 1.00) การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรเป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน โดยการรวบรวมเอกสารตำรา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 10 เรื่อง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มี 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

2.1 ผู้วิจัยจัดประชุมอาจารย์ประจำหลักสูตร และนิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566)

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อชี้แจงที่มาความสำคัญ วัตถุประสงค์และแนวทางการวิจัย และร่วมกำหนดแผนการดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล การนัดหมายวันเวลาและสถานที่ดำเนินการ

1) การสัมภาษณ์ 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมร่วมกันกลุ่มเป้าหมายในประเด็นการพัฒนาหลักสูตร 3) การวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร

2.2 ผู้วิจัยร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

2.3 ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า (Methodological triangulation) ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลจากการเก็บด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร และการตรวจสอบย้อนกลับโดยผู้ให้สัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์และปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.4 ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายข้อค้นพบตามประเด็นที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจัดประชุมเพื่อนำเสนอผลการวิจัยฉบับร่าง เพื่อให้อาจารย์ประจำหลักสูตรและนิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ตรวจสอบและร่วมให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตรพบว่า ได้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับนักวิชาการต่าง ๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสอดคล้องของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยเลือกใช้กับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตร

ที่	แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตร	กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยเลือกใช้			
		การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร	การวางแผนหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตร	การนำหลักสูตรไปใช้	การกำกับติดตามและประเมินผลหลักสูตร
1	Tyler (1949) 1) การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร 2) การเลือกและจัดโครงสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การประเมินผล	✓	✓	✓	
2	Taba (1962) 1) การวินิจฉัยความต้องการจำเป็น 2) การกำหนดจุดประสงค์ 3) การคัดเลือกเนื้อหา 4) การจัดโครงสร้างเนื้อหา 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 7) การกำหนดการประเมินผล	✓	✓	✓	✓
3	Saylor & Alexander (1974) 1) การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผลหลักสูตร	✓	✓	✓	✓
4	Skilbeck (1984) 1) วิเคราะห์สถานการณ์ 2) กำหนดจุดประสงค์ 3) ออกแบบการเรียนการสอน 4) นำหลักสูตรไปใช้ 5) ประเมินผลหลักสูตร	✓	✓	✓	✓
5	Sankaburanurak & Sankaburanurak (2015) 1) วางแผนหรือขึ้นการวิเคราะห์หลักสูตร 2) ปฏิบัติพัฒนาหลักสูตร 3) ตรวจสอบ และ 4) ปรับปรุงพัฒนา	✓	✓	✓	✓
6	Chamnansri & Tungprasert (2021) 1) วางแผนจัดทำหลักสูตร 2) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) นำหลักสูตรไปใช้ 4) ประเมินหลักสูตร	✓	✓	✓	✓
7	Yan et al. (2022) 1) การวางแผนหลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไป 3) การนิเทศกำกับติดตามหลักสูตร 4) การประเมินหลักสูตร	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยสังเคราะห์และเลือกใช้ทุกขั้นตอนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรหลายราย โดยเลือกเฉพาะของผู้ที่มีขั้นตอนที่ตรงกัน 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร 2) การวางแผนหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การกำกับติดตามและประเมินผลหลักสูตร



2. ผลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่า มีการกำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 10 ขั้นตอน สอดคล้องกับขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้จากแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตรพบว่า มีการดำเนิน 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ 1) วิเคราะห์ศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง บริบทของหลักสูตรและกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (NQF) ปี 2560 2) กำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่ ผู้ใช้บัณฑิต ผู้มีโอกาสเป็นผู้ใช้บัณฑิต ศิษย์เก่า ผู้สนใจเข้าศึกษาต่อ นิสิตปัจจุบัน และอาจารย์ผู้สอน 3) วิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ผลการประเมินหลักสูตรที่ผ่านมา และจัดลำดับความสำคัญ รวมทั้งกำหนดเป็นวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ความสามารถระดับสูงด้านการทำวิจัยหรือพัฒนานวัตกรรมด้านหลักสูตรและการสอน สามารถสร้างงานวิจัยฐานการเรียนรู้ภาวะอิสระ มีศักยภาพในการบริหารจัดการงานวิจัย 2) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านการพัฒนาหลักสูตรและการสอน การศึกษา ค้นคว้าและวิจัย เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางด้านหลักสูตรและการสอน 3) เป็นผู้ที่มีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและสามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาทางด้านการจัดการศึกษา รวมทั้งสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำทางหลักสูตรและการสอน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองและงานวิชาชีพด้านหลักสูตรและการสอนเพื่อการเปลี่ยนแปลง 5) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำเสนอรายงาน ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และ/หรือ วิทยานิพนธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรและการสอนทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติได้ (Naresuan University, 2023)

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรพบว่า มี 5 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

2.1 กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเป็นไปตามระดับคุณวุฒิตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติและรายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 โดยมีผลลัพธ์การเรียนรู้ไว้ ดังนี้

PLO1 วิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้ทางหลักสูตรและการสอน และสามารถออกแบบนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาวะอิสระ งานวิจัยด้านหลักสูตรและการสอนกับศาสตร์อื่นเพื่อนำไปพัฒนาวิชาชีพได้ (ด้านความรู้)

PLO2 สร้างสรรค์นวัตกรรมหลักสูตรและการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาวะอิสระที่ทันสมัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (ด้านทักษะ)

PLO3 สามารถใช้ทักษะการสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นข้อมูล ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ นำเสนอผลงานวิจัย และเผยแพร่ระดับชาติหรือนานาชาติได้ (ด้านทักษะ)

PLO4 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ (ด้านจริยธรรม)

PLO5 แสดงออกถึงความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ รับผิดชอบต่อหน้าที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (ด้านลักษณะบุคคล)

2.2 กำหนดแนวทางการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรพบว่า หลักสูตรมีการกำหนดไว้ดังนี้

2.2.1 ด้านความรู้ 1) ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปฏิบัติงานตามจุดเน้น เช่น การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตร การสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาวะอิสระ (พึ่งตนเอง) โดยพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทดสอบย่อย การสอบกลางภาคเรียนและปลายภาคเรียน และ 2) ประเมินจากการทำผลงาน เช่น การรายงาน/แผนงาน/โครงการ การนำเสนอผลงาน

2.2.2 ด้านทักษะ 1) ประเมินจากผลงานการเขียนรายงาน การนำเสนอผลงาน 2) ประเมินผ่านการใช้แบบทดสอบ/การสัมภาษณ์ที่ให้นิสิตได้ฝึกคิดระดับสูง

2.2.3 ด้านจริยธรรม ประเมินจากการตรวจผลงานการเขียนรายงานการพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาวะอิสระและการส่งเสริมความเท่าเทียมกันของผู้เรียน การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ และประเมินจากผลงานการพัฒนานวัตกรรมที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2.4 ด้านลักษณะบุคคล 1) ประเมินจากคุณลักษณะด้านการมีความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 2) ประเมินความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยแสดงออกถึงความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ ที่ออกแบบและสร้างสรรค์นวัตกรรมหลักสูตรและการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาวะอิสระ



ในแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้และส่งเสริมความเท่าเทียมกันของผู้เรียนที่มีความแตกต่างให้ทัดเทียมกัน 3) ประเมินคุณลักษณะจากพฤติกรรมและการแสดงออกของนิสิตขณะทำกิจกรรมกลุ่ม

2.3 การออกแบบโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรพบว่า หลักสูตรมีการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรออกเป็น 4 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ แผน 1.1 แผน 1.2 แผน 2.1 แผน 2.2 โดยแต่ละแผนมีการกำหนดหมวดรายวิชาที่ต้องเรียน (Course work) ซึ่งมีทั้งรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก หมวดวิทยานิพนธ์ และหมวดรายวิชาที่บังคับให้เรียนแต่ไม่นับหน่วยกิต

2.4 การจัดทำ Curriculum mapping ที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรพบว่า มีการจัดทำแผนที่แสดงการกระจายความรับผิดชอบมาตรฐานผลการเรียนรู้จากหลักสูตรสู่รายวิชา (Curriculum mapping) อย่างชัดเจน และมีการทำกลยุทธ์การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่คาดหวังของหลักสูตรในแต่ละด้าน

2.5 กำหนดแนวทางการประเมินพบว่า หลักสูตรมีการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา (CLO) ที่สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตรไว้อย่างชัดเจน

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้พบว่า มีการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจริยธรรมและด้านลักษณะบุคคล โดยมีการกำหนดให้แต่ละรายวิชาวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ด้วยการพึ่งพาตนเอง (หลักสูตรใช้คำว่า การเรียนรู้ที่ส่งเสริมภาวะอิสระ) ให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน เพื่อบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดผ่านการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง ที่หลากหลาย ยึดหยุ่นสอดคล้องกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการจัดกิจกรรมปลูกฝังผู้เรียนให้มีความคิดใหม่ ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นนวัตกรรมและความคิดของการเป็นผู้ประกอบการ และกระบวนการเรียนการสอนมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของการทำงานหรือตลาดแรงงาน โดยกำหนดกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้ 1) ด้านความรู้ 1.1) จัดการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจและต้องการอย่างเต็มศักยภาพสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล 1.2) จัดการเรียนการสอนที่เน้นการเชื่อมโยงหลักการทางทฤษฎี และการนำความรู้ หลักการทฤษฎีไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยใช้ปัญหาท้องถิ่นเป็นฐาน การเรียนรู้จากการทำวิจัยร่วมกับอาจารย์ การเรียนรู้จากวิทยากรหรือการฝึกปฏิบัติภาคสนาม และ 1.3) นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับธรรมชาติวิชา 2) ด้านทักษะ 2.1) จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดแบบต่าง ๆ การอภิปราย การสัมมนา การวิเคราะห์แก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2.2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยเน้นการปฏิบัติการภาคสนาม 2.3) การเรียนรู้จากต้นแบบ อาทิ นักวิจัย อาจารย์หรือวิทยากรที่เชี่ยวชาญ 2.4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนรู้และการสื่อสารสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่หลากหลายและเหมาะสม และ 2.5) จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และใช้เทคนิคทางสถิติ 3) ด้านจริยธรรม 3.1) จัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดเชิงระบบ คิดสังเคราะห์ที่บูรณาการการพัฒนาคุณธรรมกับการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ 3.2) การเรียนรู้จากต้นแบบของผู้เป็นแบบอย่างตามหลักคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ 3.3) สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมระหว่างการสอนรายวิชา 4) ด้านลักษณะบุคคล 4.1) กำหนดให้มีวัฒนธรรมองค์กร เพื่อมุ่งสัมฤทธิ์ผลที่ปึงจัยความสำเร็จมุ่งปลูกฝังให้นิสิตมีความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพ รับผิดชอบต่อหน้าที่สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 4.2) มอบหมายให้นิสิตทำงานเป็นกลุ่ม ฝึกการเป็นผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ฝึกความรับผิดชอบ และ 4.3) การเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกวินัยความรับผิดชอบ และการเป็นผู้นำผู้ตาม

ขั้นตอนที่ 4 การกำกับติดตามและประเมินผลหลักสูตรพบว่า หลักสูตรได้มีการดำเนินการดังนี้ 1) มีแผนการพัฒนาหลักสูตรที่ชัดเจนโดยเน้นให้มีมาตรฐานตามที่กระทรวงกำหนด และให้สอดคล้องกับความต้องการของนโยบายการจัดการศึกษา สถานการณ์โลกความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และความเป็นสากล 2) มีแผนการพัฒนบุคลากร ด้านการเรียนการสอนและการวิจัย โดยมีการกำกับติดตามให้ดำเนินการตามแผนอย่างครบถ้วน 3) มีแผนพัฒนานิสิตให้สามารถบูรณาการองค์ความรู้เพื่อสร้างงานวิจัยประยุกต์ที่เป็นประโยชน์ระดับท้องถิ่นหรือระดับประเทศ และ 4) มีแผนพัฒนากุศลกรด้านสนับสนุนการเรียนการสอนให้ได้รับการพัฒนาทางวิชาชีพและสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการจัดบริการวิชาการแก่องค์กรภายนอก โดยมีการดำเนินการประเมินทั้งระดับรายวิชา ระดับหลักสูตร ช่วยสนับสนุนการพัฒนาผู้สอนตามแผนการพัฒนาด้านตนเอง โดยมีการจัดทำแผนพัฒนารายปีและรอบ 5 ปี ตามเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด และผ่านการมีคุณสมบัติด้านการสอน การเป็น

ปริกษาวิทยานิพนธ์ และการสมการสอบวิทยานิพนธ์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้วิจัยขอเสนอผลตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาหลักสูตร จากผลการวิจัยจะเห็นว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สังเคราะห์ได้ 4 ขั้นตอน มีความสอดคล้องกับนักพัฒนาหลักสูตรหลายคน เช่น Tyler (1949) Taba (1962), Saylor & Alexander (1974), Skilbeck (1984) และ Chamnansri & Tungprasert (2021) แม้ว่าบางคนอาจจะมีขั้นตอนหรือรายละเอียดการดำเนินการต่างกันบ้าง แต่ทุกคนก็มีขั้นตอนทั้ง 4 ที่สังเคราะห์ได้ตรงกัน เช่น Taba (1962) ได้เสนอแนะว่า การพัฒนาหลักสูตรควรประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับขั้นตอนที่สังเคราะห์ได้ก็พบว่า ทุกขั้นตอนก็อยู่ใน 4 ขั้นตอนที่สังเคราะห์ได้ทุกข้อ จึงพอสรุปได้ว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 4 ขั้นตอน สามารถนำไปใช้ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างดี

2. ผลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จะขออภิปรายผลดำเนินการแต่ละขั้นตอนกับความสอดคล้องตามเกณฑ์ AUN-QA version 4 เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าต้องการนำผลการศึกษาการพัฒนาของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2566) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยนเรศวรให้สอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 ในโอกาสต่อไป ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร จากผลการประเมินจะเห็นว่า การกำหนดเป้าหมายของหลักสูตรกำหนดขึ้นจากความต้องการที่สำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นจุดเริ่มต้นในการนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรและผลลัพธ์การเรียนรู้ตามแนวทาง (Outcome based-learning, OBE) และ Backward design ซึ่งได้เขียนในเห็นถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ และสามารถวัดออกมาเป็นผลลัพธ์ที่สังเกตและวัดผลได้ สามารถแสดงให้เห็นด้วยการปฏิบัติและสามารถประเมินได้สอดคล้องกับแนวทางการกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติและรายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิต่ออุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และเกณฑ์ AUN-QA version 4 ข้อที่ 1 (AUN-QA version 4, 2020)

2.2 ขั้นตอนการวางแผนหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตร จากผลการประเมินจะเห็นว่า คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรมีการดำเนินการ 8 ภารกิจ ซึ่งครอบคลุมเกณฑ์ AUN-QA version 4 ได้แก่ 1) การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง 2) การกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร 3) การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน 4) การกำหนดแนวทางการประเมินผู้เรียน 5) การกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ 6) การกำหนดแนวทางการบริการและการสนับสนุนผู้เรียน 7) การกำหนดแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมและความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน 8) การกำหนดผลผลิตและผลลัพธ์เป้าหมาย และสอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 และกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่ว่า “...ให้ทุกหลักสูตรพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยโดยมีการประเมินและรายงานผลการดำเนินการของหลักสูตรทุกปีการศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ อย่างน้อยตามรอบระยะเวลาของหลักสูตร หรือทุกรอบ 5 ปี...” โดยแต่ละภารกิจมีการดำเนินการ ดังนี้

1) การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง จากผลการประเมินจะเห็นว่า การดำเนินการส่วนนี้จะสอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 เกณฑ์ข้อที่ 2 ตัวบ่งชี้ที่ 2 คือ หลักสูตรมีการนำความต้องการที่สำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาพิจารณาเป็นจุดเริ่มต้นในการนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตร มีการวิพากษ์หลักสูตรที่ออกแบบไว้จากคณะกรรมการที่มาจากผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุม หลักสูตรเน้นการมีส่วนร่วม และการสร้างการรับรู้ต่อผู้มีส่วนได้เสียด้วย เพื่อให้เห็นถึงการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างชัดเจน (AUN-QA version 4, 2020)

2) การกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร จากผลการประเมินจะเห็นว่า ในส่วนนี้มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 คือ หลักสูตรมีข้อมูลรายละเอียดของหลักสูตร (Programme specifications) และรายละเอียดของรายวิชา (Courses specification) ครอบคลุมครบถ้วนเป็นปัจจุบัน มีช่องทางที่สามารถเข้าถึงได้ และมีการสื่อสารไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม (AUN-QA version 4, 2020) และสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ขั้นที่ 3 ของทาบ (Taba, 1962) ที่ว่า การเลือกเนื้อหาสาระ ต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่คัดเลือกบรรจุลงในหลักสูตรจะต้องมีความสำคัญและถูกต้อง และขั้นที่ 4 ที่ว่า การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ พิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้เรียน



ได้รับความรู้ได้ก่อนหลัง ซึ่งจะต้องมีความต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้นตอน

3) การกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน จากผลการประเมินจะเห็นว่า การดำเนินส่วนนี้สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 5 ของทาบ (Taba, 1962) ที่ว่า การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ และวิธีการสอนแบบต่าง ๆ จะต้องวางแผนเลือกประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระและผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 เกณฑ์ข้อที่ 3.1 - 3.5 คือ มีการกำหนดปรัชญาการศึกษาของสถาบันอย่างชัดเจนที่สื่อสารไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม และนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนและการสอน มีกิจกรรมการจัดการเรียนและการสอนเปิดโอกาสให้นิสิตมีส่วนร่วมรับผิดชอบ มีการใช้กระบวนการ Active learning โดยนิสิต และส่งเสริมให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ รู้จักวิธีเรียน มีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการบ่มเพาะนิสิตให้เกิดความคิดใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และแนวคิดของการเป็นผู้ประกอบการ เช่น การทำวิทยานิพนธ์ การทำโครงการ

4) การกำหนดแนวทางการประเมินผู้เรียน จากผลการประเมินจะเห็นว่าสอดคล้องกับทาบ (Taba, 1962) ขั้นที่ 7 ที่ว่า มีการกำหนดการประเมินผล และเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลนิสิตของ AUN-QA version 4 เกณฑ์ข้อที่ 4.1 - 4.5 เช่น มีการใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และการบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของรายวิชา มีการกำหนดนโยบายการวัดและประเมินผลนิสิต และสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรและรายวิชา แต่ในส่วนที่พบว่า การกำหนดมาตรฐานและกระบวนการวัดผลและประเมินผลความก้าวหน้าของนิสิตขณะที่กำลังศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษายังขาดความชัดเจนในการปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้มีขึ้น โดยวิธีการวัดผลและประเมินผลประกอบด้วย เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบรีค (Rubrics) การทำแนวทางการให้คะแนน (Marking schemes) กำหนดการในการวัดและประเมิน (Timelines) และระเบียบวัดผลและประเมินผล ข้อกำหนดของเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรง (Validity) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และความเป็นธรรม (Fairness) ซึ่งจะต้องเป็นวิธีที่สามารถวัดการบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรและแต่ละรายวิชาได้ และจำเป็นต้องมีการให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) จากผลการประเมินแก่นิสิตอย่างเหมาะสมทันเวลาอีกด้วย

5) การกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ จากผลการประเมินจะเห็นว่า หลักสูตรมีการวางแผนด้านบุคลากรสายวิชาการสอดคล้องกับเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลนิสิตของ AUN-QA เกณฑ์ข้อที่ 5 คือ หลักสูตรมีการแสดงแผนอัตรากำลังผู้สอนและมีการดำเนินการตามแผน เพื่อให้มีจำนวนและคุณภาพของผู้สอนที่ตอบสนองความต้องการสำคัญด้านการจัดการศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการและด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม และหลักสูตรมีการประเมิน วิเคราะห์ และกำกับติดตามข้อมูลภาระงานของอาจารย์ในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษา ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม หลักสูตรมีการกำหนด ประเมินและสื่อสาร สมรรถนะของอาจารย์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ แต่พบว่า การมอบหมายภาระงานให้กับอาจารย์อาจไม่เหมาะสมกับคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ ซึ่งต้องปรับปรุงเรื่องของการมอบหมายภาระงานให้ชัดเจน นอกจากนี้พบว่า หลักสูตรยังขาดการส่งเสริมความก้าวหน้าหรือการให้รางวัลแก่อาจารย์ซึ่งเป็นข้อกำหนดหนึ่งของเกณฑ์ เป็นต้น ที่ต้องดำเนินการตามระบบคุณธรรม (Merit system) โดยพิจารณาจากผลปฏิบัติงานตามพันธกิจการเป็นอาจารย์ ขาดการกำหนดและสื่อสารให้เข้าใจถึงสิทธิ สิทธิพิเศษ สิทธิประโยชน์ บทบาทหน้าที่ และความสัมพันธ์ตามโครงสร้างการทำงาน ภาระความรับผิดชอบของอาจารย์ จรรยาบรรณทางวิชาชีพ และความเป็นอิสระทางวิชาการ หลักสูตรต้องจัดให้มีระบบการกำหนดความต้องการด้านการฝึกอบรมและพัฒนาของอาจารย์ และมีการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมการอบรมและพัฒนาที่ข้อกำหนดของเกณฑ์เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการตามที่กำหนดไว้

6) การกำหนดแนวทางการบริการและการสนับสนุนผู้เรียน จากผลการประเมินจะเห็นว่า สอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 เกณฑ์ข้อที่ 6 คือ การกำหนดการสื่อสารและการเผยแพร่นโยบาย หลักเกณฑ์ และขั้นตอนการรับนิสิตเข้าเรียนในหลักสูตรอย่างชัดเจนและเป็นปัจจุบัน โดยมีทั้ง 6 แผนระยะสั้นและระยะยาวที่ชัดเจนในการส่งเสริมคณะและให้บริการแก่นิสิตทั้งด้านวิชาการและไม่ใช่วิชาการ นอกจากนั้นควรมีระบบการบันทึกและกำกับติดตามข้อมูล ความก้าวหน้าผลการเรียน และภาระงานของนิสิต รวมถึงสามารถนำไปใช้ประกอบการให้ข้อเสนอแนะแก่นิสิตได้อย่างถูกต้องเพื่อดำเนินการแก้ไขได้ทันตามความจำเป็น ควรมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ทุกคนต้องเข้าร่วมการประกวดแข่งขันของนิสิต และการส่งเสริมและให้บริการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้นิสิตพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้และเพิ่มโอกาสของการได้งานทำ เป็นต้น

7) การกำหนดแนวทางการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน จากผลการประเมินจะ



เห็นว่า มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 เกณฑ์ข้อที่ 7 คือ การมีทรัพยากรทางกายภาพต่าง ๆ ได้แก่ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรอย่างเพียงพอและพร้อมใช้ มีห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์ที่ทันสมัยหรือตอบโจทย์การปฏิบัติงาน มีการจัดเตรียมห้องสมุดดิจิทัลที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีการสื่อสาร มีการจัดหาหรือพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการที่สำคัญของบุคลากร และนิสิต ควรจัดโครงสร้างพื้นฐานด้านคอมพิวเตอร์และเครือข่ายที่สามารถเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้บุคลากรและนิสิตสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการทำงานตามพันธกิจได้อย่างดี มีการปรับปรุงด้านการกำหนดและดำเนินการตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความปลอดภัย และการเข้าถึงสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ มีการจัดให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี แต่ยังไม่มีการระบุและประเมินทักษะความสามารถของบุคลากรสายสนับสนุนการบริการที่สอดคล้อง หรือสัมพันธ์กับการเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นไปตามความต้องการที่สำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 7.9 มีการประเมินและปรับปรุงคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

8) การตรวจสอบติดตามผลผลิตและผลลัพธ์เป้าหมาย จากผลการประเมินจะเห็นว่า มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ AUN-QA version 4 เกณฑ์ข้อที่ 8 อยู่บ้าง คือ มีการจัดทำข้อมูลอัตราการสำเร็จการศึกษา อัตราการตกออก และเวลาเฉลี่ยในการสำเร็จการศึกษา แต่ยังขาดการนำไปใช้เพื่อกำกับติดตามและเทียบเคียงสมรรถนะเพื่อปรับปรุงคุณภาพ ขาดการจัดทำข้อมูลอัตราการได้งานทำ การสร้างงาน Ability ด้วยตนเอง (Self-employment) การเป็นผู้ประกอบการ และการศึกษาต่อ และนำไปใช้หลักสูตรมีการจัดทำข้อมูลผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยอาจารย์และนิสิต และนำไปใช้เพื่อกำกับติดตามและเทียบเคียงสมรรถนะเพื่อปรับปรุงคุณภาพ 8.4 มีข้อมูลที่แสดงการบรรลุผลสัมฤทธิ์ (Achievement) ตามผลลัพธ์ของหลักสูตร (Programme outcomes) ให้เห็นชัดเจน เพื่อนำไปใช้ในการกำกับติดตาม 8.5 มีข้อมูลระดับความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละกลุ่ม และนำไปใช้เพื่อกำกับติดตาม และเทียบเคียงสมรรถนะเพื่อปรับปรุงคุณภาพ

จากภารกิจที่ 1 - 8 จะเห็นว่า หลักสูตรมีการดำเนินการตามเกณฑ์ AUN-QA version 4 ทั้ง 8 ครบถ้วน และถือว่าอยู่ในระดับดี แต่ข้อมูลทั้งหมดนั้นเป็นเพียงข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ และการศึกษาจากเอกสารหลักสูตรบางส่วน แต่หากต้องมีการประเมินตามเกณฑ์ AUN-QA ซึ่งเป็นการประเมินตามสภาพจริง คือ มีการตรวจสอบจากเอกสาร หลักฐานที่เป็นร่องรอยของการดำเนินการแต่ละภารกิจเป็นหลัก ดังนั้นผู้รับผิดชอบหลักสูตรจึงต้องมีการเตรียมหลักฐานที่เป็นร่องรอยของการดำเนินการไว้ให้ครบถ้วน ซึ่งตัวอย่างหลักฐาน ที่ต้องเตรียมมีดังนี้

AUN-QA ข้อที่ 1 : ข้อมูลจำเพาะของหลักสูตรและโปรแกรม โบรม์หลักสูตร เอกสารแนะนำหลักสูตร วารสาร เมทริกซ์ทักษะ ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยและคณาจารย์ บันทึกรายการทบทวนหลักสูตรรายงานการรับรองและการเปรียบเทียบข้อมูลต่าง ๆ

AUN-QA ข้อที่ 2 : เหมือนเกณฑ์ข้อ 1 และเพิ่มเติม แผนผังหลักสูตร

AUN-QA ข้อที่ 3 : ปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้ หลักฐานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การฝึกภาคปฏิบัติงานมอบหมายต่าง ๆ ข้อเสนอแนะของนิสิตและผู้มีส่วนได้เสีย และเว็บไซต์การเรียนรู้แบบออนไลน์ หรือเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้โต้ตอบและทำงานร่วมกันในเนื้อหา eLearning

AUN-QA ข้อที่ 4 : ตัวอย่างการประเมินผลระหว่างการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผลงานโครงการวิทยานิพนธ์ การสอบปลายภาค เกณฑ์การประเมิน/การให้คะแนน กระบวนการตรวจสอบ ขั้นตอนการอุทธรณ์ ข้อกำหนดและระเบียบของหลักสูตรเกี่ยวกับการสอบ

AUN-QA ข้อที่ 5 : แผนกำลังคน การกระจายคณาจารย์ตามอายุ เพศ ความเชี่ยวชาญ คุณสมบัติของบุคลากร การวิเคราะห์ความต้องการฝึกอบรม แผนและงบประมาณการฝึกอบรมและพัฒนา ระบบการประเมิน และทบทวนโดยเพื่อนร่วมงาน ข้อเสนอแนะจากนิสิต แผนการให้รางวัลและการยอมรับ ปริมาณงานของบุคลากร แผนภูมิองค์กร นโยบายทรัพยากรบุคคล คู่มือบุคลากร คำอธิบายงาน สัญญาจ้างงาน ข้อมูลการวิจัยและการตีพิมพ์ ใบอนุญาต/ใบรับรองระดับชาติและ/หรือวิชา

AUN-QA ข้อที่ 6 : กระบวนการและเกณฑ์การคัดเลือกนิสิต แนวโน้มการรับนิสิต ระบบหน่วยกิต ปริมาณงานของนิสิต รายงานผลการเรียนของนิสิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการและนอกวิชาการ กิจกรรมนอกหลักสูตร



การแข่งขัน กลไกในการรายงานและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนิสิต การจัดเตรียมบริการสนับสนุนนิสิตและคณาจารย์ แผนการโค้ช การให้คำปรึกษาและคำปรึกษา การให้ข้อเสนอแนะและการประเมินหลักสูตรของนิสิต

AUN-QA ข้อที่ 7 : รายการสิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ คอมพิวเตอร์ เช่น บัญชีอัตราการใช้งาน เวลาหยุดทำงาน/เวลาทำงาน ชั่วโมงการทำงาน แผนการบำรุงรักษา แผนการจัดซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ และการอัปเดตนโยบายด้านความปลอดภัย สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม แผนฉุกเฉิน ข้อเสนอแนะจากนิสิตและเจ้าหน้าที่ รวมทั้งงบประมาณสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน

AUN-QA ข้อที่ 8 : กระบวนการและตัวชี้วัดสำหรับวัดความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แนวโน้มความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้สำเร็จการศึกษา ศิษย์เก่าและนายจ้าง รายงานข่าว การสำรวจและสถิติการจ้างงาน ข้อเสนอแนะจากนายจ้าง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างต่อผู้สอนและผู้เรียนของหลักสูตร จำนวน 7 คน ที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า มีความเหมาะสมแล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรนี้ มีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร 2) ด้านการวางแผนหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตร 3) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) ด้านการกำกับติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ต้องมีการจัดทำส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับเกณฑ์ 8 ประการ โดยต้องมีการจัดทำตรวจสอบเอกสาร หลักฐานที่เป็นร่องรอยของการดำเนินการแต่ละด้านและแต่ละภารกิจอย่างชัดเจน เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พัฒนา ขับเคลื่อนหลักสูตร และผู้ประเมินหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA version 4 ในโอกาสต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์และนิสิตของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรที่ ที่กรุณาให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

เอกสารอ้างอิง

- ASEAN University Network. (2020). *Guide to AUN-QA assessment at programme level version 4.0* [Online]. Retrieved May 18, 2024, from: <https://tinyurl.com/jzfda6u4>.
- Buasri, T. (1999). *Curriculum theory: curriculum design and development* (2nd Ed.). Bangkok: Pattanasuksa. (in Thai).
- Chamnansri, S. & Tungprasert, S. (2021). A study of the school curriculum administration of school in Chaiyaphum primary educational service area office 3. *Ratchaphruek Journal*, 19(2), 142-150. (in Thai)
- Naresuan University. (2023). *Doctor of Education Program in Curriculum and Instruction 2023* [Online]. Retrieved April 7, 2024, from: <https://tinyurl.com/hbbe7p2y>. (in Thai)
- Ponton, M. K. & Rhea, N. E. (2006). Autonomous learning from a social cognitive perspective. *New Horizons in Adult Education and Human Resource Development*, 20(2), 38-49.
- Sankaburanurak, S. & Sankaburanurak, A. (2015). Curriculum management in 21st century: a classroom as wide as the world. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 10(28), 1-14. (in Thai)
- Saylor, J. G. & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools*. Holt: Rinehart and Winston.
- Skilbeck, M. (1984). *School based curriculum development*. London: Harper & Row Publishers.
- Srivijaya. (2020). *Guidelines for quality assurance operations according to AUN-QA standards for the academic year 2020* [Online]. Retrieved January 7, 2025, from: <https://tinyurl.com/mrx338bt>. (in Thai)
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Venny, D., Dian Rani, Y. & Verinita. (2021). Development of monitor and evaluation system of learning process towards Asean University Network-Quality Assurance criteria. *The 3rd International Conference on Educational Development and Quality Assurance*, October 27-28 ,2020. West Sumatra, Indonesia.
- Wiggins, G. & McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (2nd Ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Yamalee, E. (2019). Autonomous learning: look in various perspectives for applying. *Ratchaphruek Journal*, 17(3), 1-10. (in Thai)
- Yan, L., Puthaprasert, C., Suwatthee, P. & Pongkaew, P. (2022). Guidelines for development of curriculum management system for Bachelor of Education Program in Chinese of Rajabhat Universities in the Upper Northern Region. *The 22nd GNRU Conference*, August 16 ,2022. Nakhon Sawan: Nakhon Sawan Rajabhat University. (in Thai)